

MAHREMİ'NİN

BELGRAD FETHİNE KASİDESİ

ya da

KANUNİ METHİYESİ

MURAT ALİ KARAVELİOĞLU

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün” den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dün” den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2021, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla veya araştırma maksadıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 145
Edebiyat: 59

ISBN 978-625-7760-45-4
Sertifika No: 18188

Birinci Baskı: İstanbul, 2021

Yazar: Prof. Dr. Murat Ali Karavelioğlu

Yayın Yönetmeni: İrfan Güngörür

Dizi Editörü: Furkan Öztürk

Baskı Hazırlık: DBY Ajans

Kapak Görseli: İlhan Türkmen; 16. Yüzyılda Belgrad Kazası, GÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara 2014.

Baskı/Cilt:
Optimum Basım San. Tic. Ltd. Şti.
(Sertifika No: 41707)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Karavelioğlu, Murat Ali
Mahremi'nin Belgrad Fethine Kasidesi ya da Kanuni Methiyesi
Murat Ali Karavelioğlu (Prof. Dr.)
İstanbul : DBY Yayınları, 2021.
288 s. ; 15,0 x 21,0 cm ___ (DBY Yayınları ; No. 145) ___ Dizin var
ISBN 978-625-7760-45-4
1- Edebiyat 2- Tarih 3- Kanuni Sultan Süleyman 4- Belgrad 5- Mahremi 6- Kaside

Bu kitap, Iğdır Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından 2019-SOB-A19 numara ile desteklenmiştir. Teşekkür ederiz.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI

Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu - Fatih / İstanbul
Tel.: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

İçindekiler

Kısaltmalar	9
Önsöz	11
Giriş	17
Osmanlı Tarih Yazıcılığı Hakkında.....	17
Biyografik Tarih Yazımı ve Yeni Tarihselcilik Hakkında	19
Tarih-Edebiyat Müşterekliği Bağlamında Fetihnameler	25
Belgrad Adlandırması ve Kalenin Tavsifine Dair.....	46
Askeri Üs Olarak Belgrad Kalesi	58
Önceki Kuşatmalara Dair.....	62
Sefer Öncesi ve Seferin Sebepleri	66
Avrupa'nın ve Macarların Durumuna Dair	75
Osmanlı Ordusunun Durumuna Dair.....	79
Belgrad Sefer-i Hümayunu Hakkında	83
Osmanlı Donanmasına Dair	93
Lağımıcılara Dair	96

Top Kullanımına Dair	97
Belgrad Kalesi'nin Fethi	103
Fethin Sonuçlarına Dair.....	115
Mahremi ve Belgrad'ın Fethine Yazdığı Kanuni Methiyesine Dair.....	117
Metnin Şerhi	125
Kaside	265
Orijinal Metin	271
Kaynaklar	275
Bazı Kavramlar ve Özel Adlar Dizini	283

Önsöz

Edebiyat tarihi araştırmalarında metin merkezli düşünmenin ne derece önemli olduğu bilinmektedir. Kuşkusuz bir şairin yahut yazarın bizim için önemi, bıraktığı eserler sebebiyledir. Tarih şeridinde bir noktada yaşadığını bildiğimiz bir sanatkâr, sanatının göstergeleri olan eserleriyle varlığını hissettirir ve anılmaya değer olur. Onun terceme-i hâlini kaynaklardan okumak, tanımak için her zaman yeterli olmadığı gibi yaşam öyküsü eserlerinden hareketle yazıldığı müddetçe kıymet kazanır. Çünkü çoktan tarihe mal olmuş biri, ancak kendi eserleri derinlemesine tetkik edilirse gerçek manada bir şahsiyet kesbeder. Bu bakımdan metin neşirleri kadar bunların şerh, inceleme veya tahlillerinin yapılması da önemlidir. Sanatkârın şahsiyetini, dünyaya bakışını, düşünce yapısını, tercihlerini en doğru biçimde öğrenmenin asıl yolu budur. Edebi şahsiyetler için söylenecek olursa onları yalnızca şura tezkirelerinden ya da benzeri menbalardan okumak bizi eksiksiz bilgiye ulaştırmaya yetmez. Elinizdeki kitap, işte bu düşünce ve anlayıştan hareketle hazırlanmıştır.

Yakın zamana kadar şiirleri hakkında çok az şeyin bilindiği Mahremi, birçok açıdan üzerinde durulması gereken bir

şairdir. Her şeyden önce “Türki-i Basit” şairlerinden sayılmış olduğundan ve bu aitlik tezkirelerde yer bulmuş birkaç beytinden hareketle yapıldığından sorgulanmaya muhtaçtır. Üstelik bugüne kadar ele geçmemiş *Basitname* adlı bir eserinden söz edilerek böyle bir yere konulmuştur ki adı geçen eserin içeriğine dair hiçbir bilgimiz bulunmamaktadır. Ne var ki 2015 yılında yayımlanan *Mecmua-i Kasaid-i Türkiyye* isimli kaside mecmuasında onun otuz dört kasidesi, üç terci-bendi ve bir terki-bendi ile karşılaştığımızda tezkirelerde ve edebiyat tarihlerindeki anlatımların eksik, hatta yanlış olduğunu gördük. Bilhassa kasidelerinde Mahremi'nin, yaşadığı çağın edebiyat geleneğine sıkı sıkıya bağlı klasik bir divan şairi olduğu açıkça anlaşılır. Türk edebiyatının en uzun kasidelerinden birini yazmış olması bir yana, tarihi konulara olan ilgisi ve yer yer orijinal yönleriyle Mahremi, Türki-i Basit'ten -bizce böyle bir akım, hatta yöneliş bile söz konusu değildir, varsa da mahallileşme içinde değerlendirilmesi gerekir- çok uzakta klasik bir şairdir.

Mahremi'nin “kal'a” redifli kasidesi elli üç beyitten oluşur ve ortalama uzunlukta bir kaside olduğu söylenebilir. Şairin bizzat ifade ettiği gibi orijinal bir redife sahiptir ve daha da önemlisi tamamen tarihi gerçeklere dayalı olarak kaleme alınmıştır. Konu bütünlüğü içerisinde ele alınan hadiseler çoşukulu bir akıcıkla ifade edilmiş olup kaside baştan sona tek bir konu etrafında döner. Belgrad Kalesi'nin 927/1521 yılında Kanuni Sultan Süleyman tarafından fethi gerek Türk-İslam gerekse Batı dünyasında büyük yankı uyandırmış bir hadisedir. Tahta yeni oturmuş, üstelik çok genç bir hükümdarın ilk seferinin sonucu, müstahkem ve çok stratejik bir kalenin ele geçirilmesi olmuştur ki döneminin hem hukukçu hem şair hem de bir entellektüel olan Mahremi, kasidesini kaleme alarak

zaferi tebci ve hükümdarı tebrik etmiş, üstelik bu başarıyı ebedi olarak kayda geçirmiştir.

Bilindiği gibi içinde bulunduğumuz 2021 yılı, Belgrad'ın fethinin 500. yılıdır. Belgrad bugün çoktan dost olduğumuz başka bir ülkeye aittir, talih böyle yüz göstermiştir; ancak onun fethi ve sonrasındaki hatıraları tarihi menbalarda ve edebi eserlerde hala canlıdır. Bu eserlerden biri de, fethin hemen akabinde kaleme alındığı anlaşılan “kal'a” kasidesidir. Kaside metni boyunca süren canlı tasvirler ve akıcı üslup, bu metni çalışmak isteyişimizin bir başka sebebidir. Şair, kasidesinde bazen öyle teferruatlı bilgiler verir, öyle etkili bir anlatımı benimser ki bizzat seferde bulunduğu hükümlenabilir. Zaten kasidenin, metnin şerhinde yeri geldikçe değindiğimiz gibi fethin günü veya ertesi birkaç gün içinde yazıldığını düşünmekteyiz. Bu da onun tarihi kıymetini artırmaktadır.

Tarihi bir hadisenin anlatımını içeren bir kasidenin şerhinden evvel uzun bir Giriş'e yer vermenin uygun olacağını düşündük. Çünkü metne konu olan tarihi olay, en azından ana hatlarıyla bilinmedikçe kasidenin anlaşılma düzeyi düşecektir. Belli başlı tarihi menbalardan yararlanılarak kaleme alınan Giriş bölümü, tarih-edebiyat müşterekliği, tarih yazıcılığı, fetihnameler ve Mahremi ile kasidesi hakkında verilen muhtasar bilgilerin dışında Kanuni'nin Birinci Sefer-i Hümayunu olan ve Belgrad Kalesi ve civarının fethiyle sonuçlanan harekâtını tüm yönleriyle ele almaktadır. Verilen tarihi malumat, kaynaklardan muhtasaran nakledilmiş olup okuyucuyu metnin içeriğine hazırlamak amacını güder. Bunun için çok sayıda muasır ve muahhar kaynak okunmuş, yer yer yorumlanmıştır. Çeşitli araştırmacıların değerlendirmelerine müraaat edilmiştir. Böylece kaside, tarihi mecrası içinde okunup anlaşılmaya çalışılmıştır.

Özünde gazel ve mesneviye göre daha derinlikli ve hatta karmaşık olan kasidelerin şerhi biraz daha dikkat ve birikim gerektirir. Çeşitli bölümlerden meydana gelmesi, bölümler arasındaki birliktelik yahut ayrılık, uyum veya tezat ayrı dikkatleri şart koşar. Muhtevaları belirli tarihsel konular olan kasidelerde ise tarihi sahneyi tüm teferruatıyla bilmek icap eder. Belgrad Kalesi'nin fethi, kaynaklardan kronoloji takip edilerek özetlenmiş, alıntılarda yazarın imlasına riayet edilmiş; cümle düşüklükleri, anlatım bozuklukları, noktalama yanlışları varsa ilgili yer düzeltilerek alıntılanmıştır. Bazen çağdaş bir kaynak dikkate alınmış, bazen de aynı eserin günümüz Türkçesi ile yapılan yayınından faydalanılmıştır. Metnin şerhinde klasik şerh yöntemi takip edilmiş, her beyitte edebi sanatların muhakkak gösterilmesi gibi bir yola gidilmemiş, ancak icap ettiği zikredilmiştir. Çünkü hiçbir şair, sırf edebi sanat yapayım diye şiir yazmaz. Öte yandan "yapısalcı metin şerhi" gibi bazı son dönem şerh metotlarından da yararlanılmamıştır. Zira şerh, yapıdan önce muhtevanın açılması demektir.

Klasik Türk şiirinin tipik bir şairi olan Mahremi, Türk tarihinin en mühim safhalarından olan Belgrad Kalesi'nin ve havalisinin fethini bir fetihname yahut fethiye kasidesiyle anlatmıştır. Tarihi bir hadiseyi edebi bir metin üzerinden anlamak elbette farklı bakış açıları sunar. Son yıllarda buna "yeni tarihselcilik" adı verilmiştir. Özünde tarihi bir metin olan edebi eser, tarihsel bağlamından bağımsız ele alındığında asla tam manasıyla ve doğru bir şekilde kavranamaz. Tarih okumalarının da dönemin edebi metinleri beraberliğinde yapılması tarihçiye yeni ufuklar açacaktır. Bu şerh denemesinin, bu türden çalışmalara örnek olacağı umulmaktadır.

Kitabın yazımında yardım ve desteklerini gördüğüm kişiler ve kurumlar oldu. Bazı kaynakların temininde değerli öğrencim Nefise Kurum çok mesai harcadı, kendisine müteşekkirim.

Tashih ve teklifleriyle katkı sunan kıymetli meslektaşım Doç. Dr. Furkan Öztürk ve sevgili Elif Çirci'ye teşekkür ederim. Bazı görsellere ulaşmamda kıymetli hocam Prof. Dr. Yusuf Çetin'e zahmet verdim, kendisine teşekkürü zevkli bir borç bilirim. Desteklerinden dolayı Prof. Dr. İsmail Güleç'e, Rektör Prof. Dr. Mehmet Hakkı Alma'nın şahsında Iğdır Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi'ne şükranlarımı sunuyorum. İrfan Güngörür'ün yönetiminde eserin basımını üstlenen Dün Bugün Yarın Yayınları'na da içten teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Murat Ali KARAVELİOĞLU
Iğdır, 2021

Kanuni Sultan Süleyman (Esin Atıl, *Suleymannâme The Illustrated History Of Suleyman The Magnificent*, 16)

Giriş

Hasret-i husn-ı Beligrâd ile her şâm u seher
Tuna vü Sava gibi durmaz dü çeşmim ağlar
(*Muhammed Vefa Belgradi*)

Urûc idüp feleklerden bürûc
Burûc-ı çerhden kılmuş hurûc
İrürmiş kal'a-i gerdûna pâyê
Bırakmış kal'a-i Kâf üzre sâyê
(*Matrakçı Nasûh, Süleymânâme*)

Osmanlı Tarih Yazıcılığı Hakkında

Osmanlı Devleti tarihi söz konusu edildiğinde tarih yazıcılığı, çok erken devirlerden itibaren var olmuş bir alandır. Tarih kroniklerinin 14. yüzyıldan itibaren yazılmaya başlandığı görülür ve 19. yüzyılda klasik manada son örneklerini verir. Şu halde bu kronikler, Osmanlı tarihini hem kronoloji hem de muhteva bakımından kuşatır niteliktedir.¹ Osmanlı tarihlerine

¹ Şehabettin Tekindağ, Osmanlı tarih yazarları ve eserlerinin kısa bir sunumu kabul edilebilecek makalesinde Osmanlı tarih yazıcılığı üzerinde durur. Gelibolulu Âli ile Cevdet Paşa'yı överken Naima ve Raşit gibi

Belgrad Kalesi planı
(Ersin Kırca vd., *Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı Kaleleri*, 54)

Metnin Şerhi

Mefā'iliin Fe'ilâtin Mefā'iliin Fe'iliin

1. **Sepide-dem ki küşâd'oldı bu revân çal'a
Kılâ'-ı zulmet-i şeb tutdı yüz revân çal'a**

*Öyle uğurlu ve güzel bir an ki, gece karanlığının kaleleri yüzlerce yürür kule tutunca bu kale (=Belgrad Kalesi) derhal feth oldu. **Yahut** Bu akıp giden (=dönüp duran) (felek) kalesinin açıldığı o kutlu anda (=seherde) hareket halindeki yüzlerce kale gece karanlığının kalelerini tuttu (=tutmuştu).*

Mahremi, kasidesine doğrudan "methiye/maksut" bölümü ile başlar görünse de çeşitli özellikleriyle kaleye benzettiği feleğin tasviri onuncu beyte kadar devam eder ki bunlar kasidenin "teşbip" bölümünü meydana getirir. Onuncu beyit ise methiye/maksuda "girizgâh"dır. Bu kasidenin amacı, Belgrad Kalesi'nin fethini anlatmak gibi görünse de asıl maksat kuşkusuz padişahu övmektir. O sebeple fethiye/fetihname kasidesi pek çok benzeri gibi aynı zamanda bir methiyedir. Kasidenin uzunluğuna bakıldığında teşbip bölümünün beklenenden biraz kısa olduğu söylenebilir. Bir maksada matuf yazılan kasidede kalenin, türlü yönlerden anlatımı yapılacağından, uzun

Orta Çağ ve Yeni Çağın en iyi korunan kale şehirlerindendi. Kalenin konumunu iyi bilen Türkler, kara ordusunun yanı sıra deniz gücünden de istifade etmiş ve hatırı sayılır bir donanma kuvvetini Tuna yoluyla Belgrad civarına sevk etmişti. Böylece civardaki küçük garnizonları ele geçirmek suretiyle hem Belgrad'a yollanacak yardımların önünü kesmiş hem de gemilerde bulunan toplarla kaleyi teshir etmişti. Donanmayla beraber seyreden irili ufaklı yelkenliler ve kayıklar, nehir geçişlerinde köprü olarak kullanılmakla asker sevkiyatında hayati rol oynamışlardı. Kılâ' adı verilen yelkenlilerin Belgrad muhasarasındaki müessir kullanımı, kalenin tabii mevkiıyla doğrudan ilgilidir. Kitabın Giriş bölümünde yer alan "Osmanlı Donanmasına Dair" başlıklı kısımda bu hususlara değinilmiştir.

Belgrad Kalesi'nin fethinde çağına uygun çok çeşitli harp teçhizatı kullanılmıştı ki 16. yüzyılın başlarında Osmanlı ordusu rakiplerinin fevkinde idi. Bunlar içinde, 16. yüzyılda gelişen harp teknolojileriyle birlikte yavaş yavaş tarih sahnesinden çekilen yürür kulelerin önemli bir payı olmuştur. "Kişver-güşâ, memleket-güşâ, kule-i seyhare, harp kulesi, müteharrik harp kulesi, ahşap kule, müteharrik ahşap kule, müteharrik ahşap büyük burç, muhasara makinesi, harp makinesi, makine, şehirleri zapt eden"³ vb. isimlerle anılan yürür kulelerin, ordugâhta bazen bir gecede inşa edilip geceleri kale bedenlerine yaklaşmakta kullanılan harp teçhizatından oldukları bilinmektedir. Gecenin karanlığından istifade edilerek ve surlardan uzakta yapılan bu kuleler, yine gece karanlığında surlara yaklaştırılır, savunmanın zayıfladığı saatlerde üst kısmından taarruz edilmek suretiyle kullanılırlardı. Genellikle tekerlekli, bazen de ahşap makara sistemi üzerinde hareket ettirilen bu kuleler, kaleye yaklaşmayı sağladığı için birçok kuşatmada kullanılmışlardır. Kaleyi savunanlar tarafından üzerine dökülecek kaynar

3 Dağtekin, "İstanbul'un Fethinde Kullanılan Yürürkuleler", 153.

su, kızgın yağ veya atılacak ateşli oklar sebebiyle yanmaması için deve, manda veya sığır derisi ile kaplanırlardı. Aynı sebepten dolayı baştan aşağı ziftlendikleri de vaki idi. Ana malzemesinin kereste ve kalas olduğu kulelerin tabanı kare şeklinde idi. Tabanlarının bu şekilde olması ve geniş tutulması, ayakta daha uzun süre kalmasını sağlamak içindir. Yürür kuleler öküz, manda, katır gibi hayvanlar tarafından çekilerek hareket ettirilirdi. İstenilen mahalle gelindiğinde sabitlenir ve taarruza hazır hale getirilirdi. Yürür kulelerin daima kale bedenlerinden yüksek olduğu bilinmektedir. Böylece saldırı ve hareket üstünlüğü elde edileceği açıktır. Çok katlı olanlarında katlar arasındaki bağlantı merdivenler sayesinde kurulurdu.⁴

Bütün yürür kulelerin, kaleye bakan ön yüzleri, taarruz kolaylığı için açık inşa edilirdi. Böylece askerlerin kaleye saldırımları kolaylaştırılmış olurdu. Tüm önlemlere rağmen düşman tarafından kulede çıkarılacak bir yangın ihtimaline karşı her katta su bulundurulurdu. Ayrıca en alt katta, kale dipindeki hendekleri doldurmak için toprak, çalı gibi malzemeler yer alırdı. Orta büyüklükte olan kulelerin ön yüzlerinden, hendeği doldurmak için toprak vb. şeyler atılırdı.⁵ Bu kuleler, adeta bir küçük savaş meydanı yahut en azından bir siper

4 Dağtekin, agm, 154.

5 Dağtekin, agm, 155.

İptidai Yürürkule (Hüseyin Dağtekin, İstanbul'un Fethinde Kullanılan Yürürkuleler'den...)

uygundur. "Gök yeşili, gök ekin, göğermek, gömgök olmak, gömgök tere batmak, göklere boyanmak, gök bere çökmek, gök gözlü..." gibi tabirler bu manayı ifade ederler. 16. yüzyıl şairlerinden Prizrenli Şem'i, aşağıdaki beytinde gökyüzünün siyah bir dumanla göklere boyandığını söylerken âşıkların gün yüzü görmediklerini, bunun sebebinin de sevgilinin saçıyla yüzü olduğunu iddia eder. Beyitte "zülf-dûd-ı siyâh, ruğ-gün" tezatlarının ustaca bir araya getirildiği görülmektedir:

Felek ve Burçlar (Metin And, *Minyatirlerle Osmanlı-İslâm Mitolojyası*, 75)

Mahremi'nin bahsettiği fındık mermileri, Osmanlı top ve mermi döküp teknolojisinde önemli bir yer tutar. Mermiler, topların namı çapına uygun şekilde üretilmek zorundaydı. Dolayısıyla top çeşidi kadar mermi çeşidi bulunurdu demek yanlış olmasa gerektir.

"Osmanlılar, büyük ve orta çaptaki topların attığı mermilere, 'yuvarlak', 'gülle', 'mermi', ve 'toptaşı', küçük topların ve tüfeklerin attığı mermilere de 'fındık' demekteydiler. Osmanlı toplarının çapları farklı farklı olduğu için bunların mermileri de farklı olmaktadır. (...) İlk dönemlerde güller genellikle taş, mermer ve granitten güller kullanılırken daha sonraları metal güller de yapılmaya başlanmıştır. Zamanla demir döküm top güllerinin daha etkili, hatasız ve daha ucuza mal olduğu keşfedilince, daha fazla ve seri üretebilmenin yolları aranmıştır."²³

Beyitte kuyruklu yıldız darbuzen topuna, yıldızlar da fındık mermilerine benzetilerek gökyüzü kalesinin düşmana karşı savunulduğu anlatılmaktadır. Kozmoloji bilgileri tarafından mahiyeti bilimsel olarak ortaya konulan hakikatler, eski devirlerde böyle anlaşılıyor; şeytanlar ve İlahi bilgiden kulak hırsızlığı yapmaya çalışan cinlere karşı bir savunma şeklinde yorumlanıyordu. Böylece şair, aynı zamanda Belgrad Kalesi müdafilerinin savunmalarına da atıfta bulunmaktadır.

16. Yüzyıldan kalma ağaç top (Salim Aydıöz, *Tophane-i Âmire ve Top Döküm Teknolojisi*, 550 / *Encyclopedia Americana*'dan)

²³ Tunç, *Tophâne-i Âmire ve Osmanlı Devletinde Top Döküm Faaliyetleri*, 49.

Belgrad Kalesi'nin fethi esnasında başta padişah bulunduğu halde Osmanlı ordusunun, Sava Nehri'nin, "... 'Sirem Adası' demekle ma'rûf adaya -ki Tuna ile Sava suyunun miyânı olup vilâyet-i Üngürüs-i menhûsun âb-ı rûyu idi- kazâsı nüzhet ü safâ ile sîne-i ukalâ gibi hurrem, sahrâsı hazret ü letâfet ile gayret-nümâ-yı bâğ-ı İremdi"³⁶ diye anlatılan Sirem ceziresi kıyısına, kurulan köprüler sayesinde geçtiği bilinmektedir. Onlarca kayığın, urgan veya halatlarla birbirine bağlanarak, nehrin bir kıyısından diğer kıyısına kadar dizilmesi ve akıntıya kapılmayacak kadar sağlam sıralanması, ilk bakışta kolay bir geçici köprü olarak düşünülmüş ve su üzerindeki kale bedenine benzetilmiş olabilir. "Kal'a" kelimesinin çoğulu olan "kılâ" ile "yelkenli" anlamına gelen "kılâ'a" arasındaki ses benzerliğinin de etkili olduğunu düşündüğümüz bu benzetmede sıra sıra kayıkların kale bedenleri gibi hayal edilmesi ihtimalden uzak değildir.

Belgrad'ın yanı sıra Sava kıyısındaki Böğürdelen ve Tuna'nın karşı kıyısında yer alan Zemun gibi Belgrad'ın güvenliğini sağlayan kalelerin fethi de padişahın sular üzerine kaleler inşa ettiği yorumuna yol açmış olabilir. Öte yandan muhasarada kullanılan yürürkulelerin kale gibi heybetli, su gibi akıcı görüntülerini göz önünden uzak tutmamak gerekir.

36 Topal, age, 123.

12. Otağı üzre [durur] devr-i çerh kim gördi Cihân içinde bunu k'ola sâyebân ƙal'a

Feleğin dönüşü onun otağı üzeredir (=onun muradınca döner, talih onun yanındadır). Cihanda kalenin (=gökyüzü kalesinin) gölgelik ettiği birini kim gördü?

Maksut/methiye bölümünün ilk beyti olan bu beyitte şair, feleklerin dönmekte olduğunu, matla beytini teyit eder şekilde iddia etmeyi sürdürmektedir. Feleğin dönüşü, talihin ortaya çıkması manasına gelir. Eski anlayışa göre felek katmanları durmaksızın döner ve insanın başına iyi ya da kötü işler getirir. Hemen daima talihten şikâyet eden şairler, başlarına gelen işleri felekten bilirler. Kader ve kazanın yegâne sahibi

Selçuklu armasında çift başlı kartal (Serhat Engül, tr.pinterest.com'dan)

Çift Başlı Kartal Motifi (Yılmaz Karahan, "Türklüğün Hâkimiyet Sembolü: Çift Başlı Kartal")

Orijinal Metin*

فریند و صفت بماندی مدارک ننگ
دماو نغوم دمان لاج د لاکه سینکله
چو که اولد سفلرد. جنم حاجنه
سعد و اولد ارا دین آری برب ایشون
جهانده رسم نایبده ایشان نیرده
باش آجب ال کوزب اولد صبران نیرده
ساده دک بکورد. نکا جان نیرده
اولکن مارک با یارو در بیان نیرده
سپیده هم که کتاده اولدی بودون قلعه
دخان سحر شیبیل کورنزا اولشکن
نسخ هر که رو که مشام و حیا اولده
بر طاق اغرضی کور صفت بخوبی مسرک
بونک بوی حق کم کوردی در آردن
اون ایکی بیج دلو تر سوله کلون
شباب صبر زیند بخوم نذر حق
کند جیل ابلت بر جنبه ارس
قونلق دود آرد هم صیقل و صبت
بودلوسین آق اولدی زبردور
نشا شاه سلیمان کور اول سوار یل
موادنه یا پور ایل کوجان قلعه
جهان اچنجه بونک اولد ساییان قلعه
اودم اولسه اکر کورده اولد قلعه
ایچن کور سباییق تلبیه تلبیه
نایب

* Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, 3418, 206b.

Kaynaklar*

- AÇIKGÖZ Namık; "Klâsik Türk Şiiri Tenkid Terminolojisi ve 'Âb-dâr' Örneği", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 2, İstanbul 2000, 149-160.
- AFYONCU Erhan; (2007), *Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2007.
- AGOSTON Gabor; "Avrupa'da Osmanlı Savaşları 1453-1826", *Top, Tüfek ve Süngü Yeniçağda Savaş Sanatı 1453-1815*, (ed. J. Black, çev. Y. Alogan), Kitap Yayınevi, İstanbul 2003.
- AHMED PAŞA; *Divan*, (haz. A.Nihad Tarlan), MEB Yayınları, İstanbul 1966.
- AKSAKAL Emine Asuhan; "Peçevi İbrahim Efendi'nin Aktarımı İle Birtakım Kalelerin Fethi", <https://www.tarihikadim.com/pecevi-ibrahim-efendinin-aktarimi-ile-birtakim-kalelerin-fethi/>.
- AKSOY Hasan; "Fetihnâme", *DİA*, 12, İstanbul 1995, 470-472.
- AKSOY Hasan; "Tarihî Bir Belge ve Türk İslâm Edebiyatında Bir Tür Olarak Fetihnâmeler", *İLAM Araştırma Dergisi*, II/2, Temmuz-Aralık 1997, 7-19.
- ALİ NAZİMÂ-REŞÂD; *Mükemmel Osmanlı Lügati*, Asaduryan (Şirket-i Mürebbiye Matbaası), Dersaadet 1318.
- AND Metin; *Osmanlı Tasvir Sanatları: 1-Minyatür*, İşbankası Kültür Yayınları, İstanbul 2004.
- AND Metin; *Minyatürlerle Osmanlı-İslâm Mitologyası*, YKY, İstanbul 2008.
- * Dipnotlarda tam künyesi verilmek suretiyle anılan bazı kaynaklar hariç.

- ARSLANTÜRK H. Ahmet – KAÇAR Mücahit; *Merâhî'nin Fetihnâme-i Sigetvar'I (Kanuni'nin Son Seferinin Şiirsel Anlatımı)*, Okur Kitaplığı, İstanbul 2012.
- ASLAN İlker; "Edebiyat ve Tarih İlişkisi: Edebi Metinleri Yeni Tarihselcilik Odağında Okumak", *Tarih ve Uygarlık İstanbul Dergisi*, 6, Aralık 2014, 255-264.
- ASLANTAŞ Selim; "Belgrad-ı Dârü'l-Cihâd", *HÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 15 (Güz 2011), 13-37.
- ÂŞIK ÇELEBİ; *Meşâirü's-Şuarâ (İnceleme-Metin)*, (haz. Filiz Kılıç), 2, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2010.
- ATASOY Nurhan; *Otağ-ı Hümayun: Osmanlı Çadırları*, Koç Kültür-Sanat Yayınları, İstanbul 2002.
- ATIL Esin; *Suleymanname The Illustrated History Of Suleyman The Magnificent*, National of Art Galery, New York 1986.
- AVCI Necati; "Kanuni Dönemi Tarihçilerinden Tabib Ramazan ve İki Eseri", *Dini Araştırmalar*, 3/7, Mayıs-Haziran 2000, 205-226.
- AVÇİN Mehmet; "Nihâlî'nin Fetih-nâme-i Yemen İsimli Mesnevisi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10/50, Haziran 2017, 16-24.
- AYDÜZ Salim; *Tophâne-i Âmire ve Top Döküm Teknolojisi*, TTK Yayınları, Ankara 2006.
- BÂKÎ, *Dîvân, Bâkî Dîvânı* (haz. Sabahattin Küçük), TDK Yayınları, Ankara 1994.
- BAŞPINAR Fatih; "Kanuni Sultan Süleyman'ın Son Seferine Dair Bir Mesnevî: Merâhî'nin 'Feth-nâme-i Sefer-i Sigetvar' Adlı Eseri", *Dede Korkut Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 2013, 18-74.
- BATİSLAM H. Dilek; "Tarih ve Kültür Kaynağı Olarak Hasb-i Hâller", *TÜBAR*, XXII, 2007/Güz, 29-42.
- BEYATLI Yahya Kemal; *Edebiyata Dair*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul 1997.
- BOZKURT Nebi; "Çadır", *DİA*, 8, İstanbul 1993, 162-164.
- BOZTAŞ Frat; *Onaltıncı Yüzyılın Sonuna Kadar Osmanlı Devleti'nde Tabl ve Alem Mehterleri Teşkilatı*, İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2009.
- CAİNE Barbara; *Biyografi ve Tarih*, (çev. Müge Sözen), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2019.
- CEYLAN Sibel - MARTTİN Volkan; "Belgrad Kalesi ve Belgrad'da Türk İzleri Üzerine", *Balkanlarda İslâm Medeniyeti Uluslararası Üçüncü Sempozyum Tebliğleri*, IRCICA, İstanbul 2011.

- CİPOLLA Carlo M.; *Yelken ve Top*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2003.
- ÇAVUŞOĞLU Mehmed; "Hayretî'nin Belgrad Şehr-engîzi", *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 2-3, 1973-74, 325-356.
- ÇETİN Yusuf; "Türk-İslam Bezeme Sanatında Gamalı Haç (Svastika) İle Çarkifelek Motiflerinin Köken ve İkonografik Anlamları Üzerine Bir Değerlendirme", *Social Sciences Studies Journal*, 3/8, 2017, 353-365.
- ÇOLAK Ahmet; "Bahârî, Fetihnâme-i Üngürüs Adlı Eseri Ve Bu Eserden Hareketle Macaristan Fethinin Edebi-Tarihi Üslupla Anlatılışı", *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 10/4 Winter 2015, 373-408.
- DAĞTEKİN Hüseyin; "İstanbul'un Fethinde Kullanılan Yürürkuleler", *AÜ Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, IX/1-2, Ankara 1951, 153-163.
- DANIŞMEND İsmail Hâmi; *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, II, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1971.
- DAVİD Geza; "16. ve 17. Yüzyıllarda Belgrad'tan Viyana'ya Kadar Tuna Boyunun Askerî-İktisadî ve Yerleşmeler Açısından Önemi", *Osmanlı Devleti'nde Nehirler ve Göller 1*, (haz. Şakir Batmaz – Özen Tok), Not Yayınları, Kayseri 2015, 47-60.
- DAVİD Geza; "Böğürdelen", *DİA*, 6, İstanbul 1992, 323-324.
- DEMİRCİ Kürşat; "Burç" (İslam Öncesi), *DİA*, 6, İstanbul 1992, 421.
- DİRİMTEKİN Feridun; "Belgrad'ın İki Muhasarası", *İstanbul Enstitüsü Dergisi*, 1, (İstanbul 1955), 51-86.
- DJURİC-ZAMOLO Divna; "Belgrad", *DİA*, 5, İstanbul 1992, 407-409.
- DOWNEY Fairfax; *Kanunî Sultan Süleyman (Soliman le Magnifique)*, (çev. Enis Behiç Koryürek), MEB Yayınları, İstanbul 1975.
- DÜZENLİ Yaşar; "Haberlerde Tedricilik ve Cinlerin Kulak Hırsızlığı Meselesi", *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2010/22, 125-154.
- ELİAÇIK Muhittin - ŞAHİN Kürşat Şamil; "Sa'yî Mustafa Çelebi'nin Belgrad Fetihnâmesi", *International Journal of Language Academy*, Volume 3/4, Winter 2015, 141-159.
- ER Harun; "Türk İslam Geleneğinde Fetihnameler", *Diyanet İlmî Dergi*, 48, 2, Nisan-Haziran 2012, 93-107.
- ER Harun; *Fetihnâmelerde Hadislerin Tesbîti ve Tenkidi*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2007.
- ER Şaban; *Kütahyalı Firâkî Abdurrahmân Çelebi Seâdetnâme (Yavuz Sultân Selîm Hân ve Kânûnî Sultân Süleymân Hân'ın Gazâları) [1512-1527 Seneleri Arası Manzûm Osmânî Tarihi]*, İstanbul 2013.

- ERKAN Davut; *Matrâkçı Nasûh'un Süleymân-nâmesi (1520-1537)*, MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2005.
- ERKAN Mustafa; "Gazavatnâme", *DİA*, 13, İstanbul 1996, 439-440.
- EROĞLU Süleyman; "Sultan III. Murâd Dönemi Osmanlı Şark Seferleri'ni İhtiva Eden İki Manzum Tarih: Âsafî'nin Şecâat-Nâme'si Ve Harîmî'nin Gonca-İ Bağ-ı Murâd'ı", *International Journal of Humanities and Art Researches (IJHAR)*, yıl: 4/3, 53-64.
- EROL Kemal; "Tarih - Edebiyat İlişkisi ve Tarihî Romanların Tarih Öğretimine Katkısı", *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 2/1, 2012, 59-70.
- ERTEKİN Eşref; "Cönklerden Derlemeler", *Çorumlu*, yıl: 2, sy. 20, 1 Mart 1940, 26.
- EVLİYA ÇELEBİ; *Seyahatname (5. Kitap, 2. Cilt)*, (haz. Seyit Ali Kahraman), YKY, İstanbul 2010
- EVLİYA ÇELEBİ; *Seyahatname*, V. Kitap, (haz. Y. Dağlı - S. Kahraman - İ. Sezgin), YKY, İstanbul 2001.
- GEÇİKLİ Kubilay; "Edebiyatta Yeni Tarihselcilik", *CÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 40/1, Haziran 2016, 173-188.
- GOFFMAN Daniel; *Osmanlı Dünyası ve Avrupa 1300-1700*, (çev. Ülkün Tansel), Kitap Yayınevi, İstanbul 2004.
- GÖGER Veysel; *16. Yüzyıl Osmanlı Kale Kuşatmaları (Strateji, Taktik, Kuşatma Aşamaları ve Teknolojisi)*, MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2014.
- GÖKBİLGİN M. Tayyib; "Kanunî Sultan Süleyman'ın Macaristan ve Avrupa Siyasetinin Sebep ve Âmilleri, Geçirdiği Safhalar", *Avrupa'da İktidar Mücadelesi Osmanlı-Macar İlişkileri*, Kronik Yayınları, İstanbul 2019, 73-110.
- GÖKSU Erkan; "Çift Başlı Kartal ve Selçuklular", *USAD*, Güz 2016/5, 117-141.
- GÖKYAY Orhan Şaik; "Kızılelma", *DİA*, 25, 2002, 559-561.
- HADÎDİ TARİHİ (1285-1523), (haz. Necdet Öztürk), Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2015.
- HAMMER J.; *Osmanlı Tarihi*, (çev. Mehmet Ata, Bugünkü Dille Özetleyerek Yeniden Yazan Abdülkadir Karahan), MEB Yayınları, I, 1990.
- HASAN BEY-ZÂDE TÂRİHİ II (926/1520-1003/1595), (haz. Şevki Nezihî Aykut), TTK Yayınları, Ankara 2004.
- KAPANŞAHİN Muhittin; "Cihan Sultanı Kanunî'nin İlk Seferi ve Belgrad'ın Fethi", *Osmanlı Dönemi Balkan Şehirleri 3*, Gece Kitaplığı, Ankara 2017.

- KARA ERDEMİR Gökçen; "Yeni Tarihselci Söylem Işığında Bir Disiplin Olarak Edebiyat", *Folklor/Edebiyat*, 24/95, 2018/3, 299-312.
- KARA Mustafa; "Kanunî'nin Belgrat Seferine İthaf Edilen Bir Eser: Nefehâtü'l-Üns Tercümesi", *Kanunî Sultan Süleyman Dönemi ve Bursa*, (ed. Burcu Kurt), Gaye Kitabevi, Bursa 2019, 151-158.
- KARAHAN Yılmaz; "Türklüğün Hâkimiyet Sembolü: Çift Başlı Kartal", *Yeniden Ergenekon*, 26 Ocak 2008.
- KARAVELİOĞLU Murat Ali; "Tarihin Edebiyatı 15. ve 16. Yüzyıl Kasidelerinde Tarihi Arka Plan", *Kasideye Medhiye: Biçime, İşleve ve Muhtevaya Dair Tespitler*, Klasik Yayınları, İstanbul 2013, 380-455.
- KARAVELİOĞLU Murat Ali; *Mecmua-i Kasaid-i Türkiyye*, TDK Yayınları, Ankara 2015.
- KARAVELİOĞLU Murat; "About Mahremi's Poems", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 45, İstanbul 2012, 139-168.
- KARAVELİOĞLU Murat; "Mahremî'nin Mohaç Fetihnamesi Örneğinden Hareketle Edebî Metinlerin Tarihi Olayları Anlatımına Dair", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 11, İstanbul 2013, 217-236.
- KIRCA Ersin vd.; *Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı Kaleleri*, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, İstanbul 2016.
- KOYUNCU Fatih; "Şairin Dilinden Fetih: Râzî'nin Mora Fetihnâmesi", *SUTAD*, Ağustos 2019, 46, 129-152.
- KÖPRÜLÜ M. Fuad; *Millî Edebiyat Cereyanının İlk Mübeşşirleri ve Dîvân-ı Türkî-i Basît*, Devlet Matbaası, İstanbul 1928.
- KUR'AN YOLU *Türkçe Meâl ve Tefsir*, (haz. Komisyon), DİB Yayınları, Ankara 2006-2008.
- KURTARAN Uğur; "XVIII. Yüzyıl Osmanlı-Avusturya Antlaşmalarında Belgrad İle İlgili Hükümler", *Yeni Türkiye*, 67/2015, 1638-1651.
- KURTOĞLU Orhan; *Zâtî Dîvânı (Gazeller Dışındaki Şiirler, İnceleme-Tenkitli Metin)*, Sonçağ Yayınları, Ankara 2016.
- KUTLUER İlhan; "Burç" (İslam Literatüründe Burç), *DİA*, 6, İstanbul 1992, 422.
- KUTLUER İlhan; "Felek", *DİA*, 12, İstanbul 1995, 303-306.
- KÜLEKÇİ Numan - KARABEY Turgut; "Fetihname-i Kıbrıs", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 8/2, 1995, 81-102.
- LEVEND Ağâh Sırrı; *Gazavât-nâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavât-nâmesi*, TTK Yayınları, Ankara 2000.

- MARİNKOVIĆ Mirjana; "Sırp Kültüründe Osmanlı Damgası", *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi* / 2012-2 (Temmuz-Aralık) (Balkan Özel Sayısı-II), s.44-56.
- MEHMED SALÂHÎ, *Kâmûs-ı Osmânî*, (haz. Ali Birinci), Türkiye Yazma Eserler Kurumu Yayınları, İstanbul 2019.
- MENAGE L.V.; "Osmanlı Tarihçiliğinin Başlangıcı", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, 9, 1978, 227-240.
- MEŞHURÎ; *Divan* (Tenkitli Metin), (haz. Yaşar Aydemir-Halil Çeltik), KTB Yayınları, Ankara 2009.
- METE Nevin; "Tarih-i Belgrad", *Rumeli'de Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 19, 2020, 504-527.
- MUHİBBÎ; *Divan*, (haz. Kemal Yavuz-Orhan Yavuz), Türkiye Yazma Eserler Kurumu Yayınları, İstanbul 2016.
- MÜLÂYİM Selçuk; "Burç" (Sanatta Burç), *DİA*, 6, İstanbul 1992, 424.
- NECATİ BEĞ; *Divan*, (haz. A.Nihad Tarlan), MEB Yayınları, İstanbul 1963.
- NEFÎ; *Divan*, (haz. Metin Akkuş), Akçağ Yayınları, Ankara 1993.
- NİDÂÎ; *Fetihnâme-i Kal'a-i Cerbe*, (haz. Ümran Ay), Kocav Yayınları, İstanbul 2015.
- ÖZCAN Abdülkadir; "Kanuni Döneminin Tarihleri: Süleymannâmeler", *Tarih ve Medeniyet*, Nisan 1995, 14, 40-41.
- ÖZCAN Abdülkadir; "Osmanlı Tarihçiliğine ve Tarih Kaynaklarına Genel Bir Bakış", *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 1, 2013/Bahar, 271-293.
- ÖZTUNA Yılmaz; *Başlangıcından Zamanımıza Kadar Büyük Türkiye Tarihi (Türkiye'nin Siyasî, Medenî, Kültür, Teşkilât ve San'at Tarihi)* 3, Ötüken Yayınları, İstanbul tarihsiz.
- ÖZTUNA Yılmaz; *Kanûnî Sultan Süleyman*, KBY, Ankara 1989.
- PAKALIN Mehmet Zeki; *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, I, MEB Yayınları, İstanbul 1993.
- RECEPOĞLU Altay Suroy; *Belgrat Camileri*, Balkan Aydınları ve Yazarları Yayınları, Prizren 2004.
- REDHOUSE Sir James W.; *A Turkish and English Lexicon*, Librairie du Liban Publishers, Beyrut 1987.
- SARAÇ Yekta; *Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat*, Bilimevi Yayınları, İstanbul 2000.

- SARIKAYA Hüseyin - GÖGER Veyssel; "Mora'nın Yeniden Fethine Dair Osmanlıların Hazırladıkları Fetihnâme (1715)", *Tarih Dergisi*, 67 (2018/1), İstanbul 2018, 101-124.
- SEVERCAN Şefaettin; *Kemal Paşazâde Tevarih-i Âl-i Osman (X. Defter)*, TTK Yayınları, Ankara 1996.
- SİNANOĞLU Mustafa; "Hürmüz", *DİA*, 18, İstanbul 1998, 495-96.
- SOLAKZÂDE TARİHÎ; (sad. Vahid Çabuk, haz. H. Halit Atlı), İBB Kültür AŞ. Yayınları, İstanbul 2016.
- STEİN Mark L.; *Osmanlı Kaleleri (Avrupa'da Hudut Boyları)*, (çev. Gül Çağalı Güven), İş Bankası Yayınları, İstanbul 2007.
- STEINGASS F.; *A Persian-English Dictionary*, Librairie du Liban Publishers, Beyrut 1998.
- SÜHEYLİ; *Divan*, (haz. M. Esat Harmancı), Akçağ Yayınları, Ankara 2007.
- ŞAHİN Kaya; *Kanuni Devrinde İmparatorluk ve İktidar, Celalzade Mustafa ve 16. Yüzyıl Osmanlı Dünyası*, YKY, İstanbul 2014.
- ŞAHİN Kürşat Şamil; "Gazavâtnâmeler Üzerine Yapılan Çalışmalar Hakkında Bir Bibliyografya Denemesi", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 7/2 Spring 2012, 997-1022.
- ŞEMÎ; *Divan*, (haz. Murat Ali Karavelioğlu), Türkiye Yazma Eserler Kurumu Yayınları, İstanbul 2014.
- ŞENER H. İbrahim; "Ferkadân", *DİA*, 12, İstanbul 1995, 400.
- ŞENTÜRK Ahmet Atilla; "Osmanlı Edebiyatında Felekler, Seyyare ve Sabiteler (Burçlar)", *Türk Dünyası Araştırmaları*, 90, 1994, 131-79.
- ŞENTÜRK Ahmet Atilla; *Osmanlı Şiiri Kılavuzu*, 2, OSEDAM Yayınları, İstanbul 2017.
- ŞEYHÎ; *Divan*, (haz. Mustafa İsen-Cemal Kurnaz), Akçağ Yayınları, Ankara 1990.
- TANSEL Selâhattin; *Osmanlı Kaynaklarına Göre Fatih Sultan Mehmed'in Siyasî ve Askerî Faaliyeti*, TTK Yayınları, Ankara 2014.
- TEKİNDAG Şehabettin; "Osmanlı Tarih Yazıcılığı", *TTK Belleten*, XXX/140, 1971, 655-663.
- TOPAL Seyid Ali; *Celalzâde Salih Çelebi'nin Tarih-i Sultan Süleyman İsimli Eseri*, AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 2008.
- TÖKEL Dursun Ali; "Türk Cihân Hâkimiyeti İdealinin Ve Sosyal Hayatın Önemli Bir Vesikası Olarak Kasideler", *Millî Eğitim Dergisi*, 166, yıl: 33, Ankara 2005, 8-32.

- TÖKEL Dursun Ali; *Divan Şiirinde Şahıslar Mitolojisi*, FSM Vakıf Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2016.
- TUNÇ Şafak; *Tophâne-i Âmire ve Osmanlı Devletinde Top Döküm Faaliyetleri*, Acar Matbaacılık, İstanbul 2004.
- TURAN Namık Sinan; "Osmanlı Dönemi Belgrad'ından Enstantaneler: Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Belgrad", *Türkiye-Sırbistan İlişkileri*, Doğu Kitabevi, İstanbul 2012, 33-47.
- TURAN Şerafettin; *Tevârih-i Âl-i Osman, VII. Defter*, TTK Basımevi, Ankara 1957.
- TÜRKMEN İlhan; "II. Murad'ın Belgrad Muharasası", *History Studies*, 6/1, 189-198.
- TÜRKMEN İlhan; *16. Yüzyılda Belgrad Kazası*, GÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara 2014.
- UZUNÇARŞILI İsmail Hakkı; *Osmanlı Tarihi II*, TTK Yayınları, Ankara 1983
- YAHYÂ BEĞ, *Dîvan*, (haz. Mehmed Çavuşoğlu), Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1977.
- YALAP Hakan; "Bir Defterin Peşinden Belgrad'a Yolculuk ve Bir Şehrengiz Denemesi", *Turkish Studies*, 11/15, Summer 2016, 633-676.
- YAZIR M. Hamdi; *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul 1971.
- YENİ TARAMA SÖZLÜĞÜ, (düzenleyen: Cem Dilçin), TDK Yayınları, Ankara 1983.
- YILDIRIM Nimet; *Fars Mitolojisi Sözlüğü*, Kabalıcı Yayınevi, İstanbul 2006.
- YILMAZ Ayhan; *Celâlzâde Mustafa Çelebi Tabakâtü'l-Memâlik ve Derecâtü'l-Mesâlik, Kanunî Tarihçisinden Muhteşem Çağ Kanunî Sultan Süleyman*, Kariyer Yayıncılık, İstanbul 2011.
- YILMAZ Engin; *Gazavâtnâmeler ve Niyazî'nin Gazavât-ı Nebî'si*, MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1995.
- YURDAYDIN Hüseyin G.; *Kanunî'nin Cülûsu ve İlk Seferleri*, TTK Basımevi, Ankara 1961.
- YUSUFOĞLU AKIN Hicran; "II. Murad ve Fatih Sultan Mehmed'in Belgrad Kuşatmaları Üzerine Kaynak Değerlendirmesi", *X. Türk Tarih Kongresi*, (Ankara/22-26 Eylül 1986), TTK Yayınları, Ankara 1993, 1159-1168.
- YÜCEL Yaşar - SEVİM Ali; *Osmanlı Klâsik Döneminin Üç Hükümdarı Fatih-Yavuz-Kanuni*, TTK Yayınları, Ankara 1991.
- ZİNKEİSEN Johann Wilhelm; *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (1453-1574) 2*, (çev. Nilüfer Epçeli), Yeditepe Yayınları, İstanbul 2011.

Bazı Kavramlar ve Özel Adlar Dizini

A

- Âb-dâr 257, 258
Acâibü'l-mahlûkât ve Garâibü'l-mevcûdât 129
Âdem 81, 122, 144, 176, 177
Agoston 76, 151
Ahmedi 18
Ahmed Vefik Paşa 84
Ahmet Paşa (şair) 143, 161
Ahmet Paşa (vezir) 81, 83, 85, 246, 248, 251
Akdeniz 94
Akhisar 48
Allah 73, 109, 114, 123, 126, 127, 138, 140, 143, 149, 154, 155, 157, 158, 160, 161, 162, 166, 168, 170, 177, 178, 179, 189, 204, 209, 223, 224, 234, 261
Alman 46, 68
Almanya 71, 75
Anadolu 36, 63, 72, 231, 236
Anadolu Selçukluları 36
Arnavutluk 65
Asen 146
Aşçızade Hasan Çelebi 119

- Âşık Çelebi 117, 120
Âşık Hasan 47
Atilla Şentürk 147
Aydınlı Visali 119

B

- Babil Kuyusu 78
Babinger 45
Bacaluşka 97
Balkanlar 71
Balyemez 97, 219, 220
Bariç 115, 249
Basitname 12, 120
Batlamyus 127, 146, 147, 158, 209
Battalname 36, 41, 42
Bayezit 37, 65, 67, 183
Bedr-i Dilşad 32
Behram Çavuş 70, 73
Belgrad 12, 13, 14, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 99, 101, 102, 103, 104, 106, 107, 112, 113, 114, 115, 116,

- 117, 121, 122, 124, 125, 126, 128,
130, 131, 132, 134, 136, 137, 139,
140, 144, 145, 146, 148, 149, 152,
153, 156, 159, 160, 161, 162, 163,
164, 165, 168, 169, 170, 171, 172,
173, 174, 175, 176, 177, 178, 179,
183, 184, 185, 186, 187, 188, 189,
190, 191, 193, 194, 196, 197, 199,
200, 203, 205, 206, 207, 208, 210,
211, 212, 213, 215, 219, 220, 221,
222, 223, 225, 228, 229, 230, 231,
232, 233, 237, 239, 240, 242, 243,
244, 246, 248, 249, 250, 251, 252,
253, 255, 257, 260, 263
- Belgrad Fetihnamesi 52, 114
- Belgrad Kalesi 12, 13, 14, 45, 46, 48,
49, 50, 52, 55, 58, 59, 60, 61, 62, 63,
65, 66, 74, 75, 77, 78, 81, 85, 86, 87,
90, 92, 93, 94, 96, 101, 103, 106, 107,
112, 113, 115, 122, 124, 125, 126,
128, 130, 131, 132, 136, 137, 139,
140, 144, 145, 148, 149, 153, 156,
159, 160, 161, 162, 163, 165, 168,
169, 171, 172, 174, 175, 176, 177,
178, 179, 184, 185, 186, 187, 188,
189, 190, 191, 194, 196, 197, 199,
200, 203, 205, 206, 208, 210, 213,
215, 219, 220, 221, 222, 223, 225,
228, 229, 231, 233, 237, 240, 243,
244, 246, 248, 257, 260, 263
- Belgradname 45
- Belgrad Seferi 57, 63, 66, 67, 79, 82,
83, 90, 99, 152, 170, 190, 250
- Belgrad Şehrengizi 47
- Beligrâd 17
- Belkıs 178, 180
- Bellegrad 46
- Benoyşa 54, 221, 222
- Biyografi 19, 20, 21
- Bizans 146, 236, 262
- Blaisim Dlah 202
- Boğdan 68
- Böğürdelen 63, 76, 77, 81, 83, 85, 86,
87, 115, 116, 122, 164, 194, 211, 230,
232, 246, 248, 250, 251, 252, 253, 254
- Budapeşte 52
- Budin 68, 72, 83, 183, 251
- Busbecq 58, 116
- Büyük Selçuklular 36
- C-Ç**
- Caine 19, 20, 21
- Celalzade Mustafa Çelebi 52, 54, 69,
86, 92, 106, 196, 222, 248
- Cenab-ı Hak 155
- Ceyhûn 87
- Cipolla 216
- Çaldıran 69, 152
- D**
- Dahhâk 181
- Danişmendname 36, 41, 42
- Danişmend Reis 94, 95
- Darbuzen 56, 95, 101, 152
- Davetname 129
- Davud 162
- Dâvûdî zırh 80
- Destân-ı Belgrad 47
- Doğu Roma 236
- E**
- Ebu Talib 168
- Ebülhayr Rûmî 42
- Edirneli Nazmi 119
- Efrîdûn 80
- Ehrimen, Ehremen, Ehrimân,
Ehremân 179, 181, 182, 184
- Elbüroz 78
- Elmalılı Hamdi Yazır 155
- Enveri 18
- Eptüş 181
- Erdeşir 186
- Erdevân 185, 186

- Eski Yunan 157
- Estergon 68
- Evliya Çelebi 50, 51, 54, 58, 78, 187,
213, 218, 222
- F**
- Fairfax Downey 73, 82
- Fatih 49, 52, 53, 56, 57, 63, 64, 65, 74,
79, 83, 85, 99, 101, 103, 112, 116,
130, 151, 161, 192, 196, 216, 219,
232, 250, 252
- Fatih Sultan Mehmet 63, 64, 74, 85,
101, 161, 196
- Feridun 56, 80, 130, 202, 232
- Feridun Dirimtekin 56, 130, 202, 232
- Fetihname 19, 26, 27, 30, 37, 38, 44,
149
- Firaki Abdurrahman Çelebi 55, 80,
188
- Firdevsi-i Tavi 129
- Fransa 67, 71, 72, 75, 76, 219
- Franz Hedervarg 202
- G**
- Gabor Agoston 151
- Galata 54, 117, 118, 119, 222
- Galata Kulesi 54, 222
- Gayyâ Kuyusu 78
- Gelibolulu Âli 17, 120
- Geza David 90, 254
- H**
- Habsburg İmparatorluğu 71
- Hadım Süleyman Paşa 65, 232
- Hadidi 57, 85, 91, 101, 111, 232
- Hadidi Tarihi 57
- Hafız-ı Şirazi 234
- Hammer 73, 78, 130, 202
- Hamzaname 36
- Hasan Ağa 63
- Hasan Beyzade 49, 74
- Hasan Beyzade Tarihi 74
- Havan 219
- Havayî 97
- Hayreti 47
- Hoca Saadettin 48, 163
- Humbara 97
- Hunyadi Janos 77, 112
- Hüma 233, 234, 235
- Hürmüz 179, 181, 182
- Hüseyin G. Yurdaydın 83, 102, 130
- Hüsrev Bey 92, 248
- Hz. Peygamber 41, 154, 157, 168,
169, 204
- İ**
- İblis 154
- İbn Kemal 49
- İbrahim Hakkı Konyalı 218
- İbrahim Paşa 67
- İdris-i Bitlisi 18
- İran 151, 184, 185, 186, 206, 233, 236
- İrem 48, 54
- İsa 84, 85, 140, 252
- İsa Bey 85
- İsfahan 189, 190
- İshak Bey 85
- İskender 49, 80, 204
- İsmail Hakkı Uzunçarşılı 73, 130
- İsmail Hami Danişmend 83
- İspanya 71, 75, 93, 102
- J**
- Jan Hunyad 52
- Johan Balhory 202
- K**
- Kaf 57, 170, 181, 222
- Kahkaha Kuyusu 78
- Kahraman 51, 184, 185, 187
- Kamus-ı Osmani 171
- Kamus-ı Türkî 84

- Kanuni 12, 13, 16, 25, 42, 45, 46, 50, 53, 56, 57, 62, 67, 68, 71, 75, 76, 83, 87, 94, 99, 102, 111, 112, 115, 116, 117, 121, 130, 160, 161, 162, 166, 170, 172, 179, 183, 184, 185, 186, 188, 194, 203, 213, 219, 221, 232, 233, 235, 250, 254, 255, 258, 263
- Kanuni Sultan Süleyman 12, 16, 25, 42, 45, 46, 50, 62, 67, 68, 70, 75, 83, 87, 94, 99, 102, 115, 121, 130, 160, 161, 162, 166, 172, 179, 183, 184, 186, 188, 194, 203, 221, 232, 250, 254, 255, 258, 263
- Karadeniz 94, 102, 116
- Karlofça 115, 249
- Kayı 102
- Kazvini 129
- Kemalpaşazade 18, 19, 49, 53, 77, 78, 88, 90, 91, 100, 105, 106, 107, 191, 196, 205, 222, 230
- Kemalpaşazade Tarihi 53
- Keyhüsrev 79
- Keykubâd 185
- Kırım 42, 231
- Kızılma 262
- Kısra 115
- Kolumburna 97
- Korfo 68
- Köprülü 43, 119, 120
- Kulpenik 115, 249
- Kur'an-ı Kerim 127, 138, 143, 144, 148, 150, 154, 157, 169, 178, 204, 241, 242, 261
- L**
- Latifi 120
- Layoş 67, 70, 73, 77, 212
- Lazareviç 146, 173, 199, 211
- Lütfü Paşa 73
- M**
- Macaristan 41, 45, 66, 68, 69, 70, 71, 73, 75, 76, 83, 90, 116, 130
- Macar Krallığı 116
- Macar(lar) 51, 52, 63, 66, 67, 69, 70, 72, 73, 76, 77, 78, 83, 85, 87, 90, 91, 99, 104, 112, 116, 172, 188, 193, 202, 211, 212, 215, 229, 257
- Mahremi 11, 12, 13, 14, 25, 44, 45, 46, 97, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 125, 126, 130, 136, 138, 139, 140, 145, 146, 149, 150, 153, 154, 156, 160, 161, 163, 168, 169, 170, 171, 174, 175, 176, 178, 179, 183, 186, 188, 189, 190, 194, 197, 199, 200, 202, 203, 209, 210, 211, 213, 214, 216, 220, 221, 223, 224, 225, 228, 230, 232, 233, 237, 240, 241, 242, 243, 245, 246, 248, 249, 252, 253, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 262, 263, 264
- Makedonyalı Büyük İskender 204
- Matrakçı Nasuh 50, 55, 82, 87, 89, 96, 101, 141, 187
- Mecusilik 179
- Mehmed Salahi Beğ 171
- Mehmet Paşa 69, 81, 92, 99, 106, 194, 221, 239, 246, 248, 251
- Mehmet Zeki Pakalın 241
- Menage 18
- Mesihî 140
- Meşhuri 210
- Michael Moze 202
- Mohaç 37, 44, 46, 68, 99, 121, 225
- Muhammed Hân 57, 232
- Muhammed Vefa Belgradi 17
- Murat 15, 37, 62, 63, 118, 120, 151, 231, 233, 237
- Mustafa Paşa 101, 103

- N**
- Naima 17
- Namık Açıköz 257
- Nandor Fejervar 46
- Nebatiler 157
- Neboysa 54, 96, 107, 108, 109, 111, 141, 197, 200, 221, 222, 223, 224, 225, 228
- Necati 140, 194
- Nefî 184, 185, 228, 246
- Neşri 18
- Nevrûzname 236
- Nicolae Jorga 73
- Nil 115
- O-Ö**
- Oğuz Türkleri 262
- Orhan Şaik Gökyay 263
- Oruç Bey 18, 65
- Oruç Bey Tarihi 65
- Osmanlı Devleti 17, 18, 41, 42, 44, 58, 61, 62, 67, 69, 70, 115, 151, 183, 219, 236, 245, 247
- Ömer Hayyâm 236
- P**
- Papa X. Leo 77, 212
- Perkas 115, 249
- Piri Mehmet Paşa 69, 81, 92, 99, 194, 221, 246, 248, 251
- Piri Paşazade Muhammet Çelebi 119
- Portekiz 71, 75, 93
- Prizrenli Şemî 142
- R**
- Raşit 17
- Republica Christiana 76
- Revani 255, 256
- Rodos 45, 68, 69, 116
- Rodosname 45
- Roma 68, 90, 231, 236, 262
- Romalılar 46, 157, 199
- Rumeli, Rumili 48, 62, 63, 71, 72, 83, 86, 130
- S-Ş**
- Sa'yi Mustafa Çelebi 52, 99, 114, 191, 252
- Sabacız 85, 122
- Sadi-i Şirazi 234
- Salankamen 115, 249
- Salih Çelebi 48, 79, 81, 84, 88, 91, 92, 104, 108, 113, 130, 172, 205, 249, 252
- Salim Aydüz 152, 153, 192, 218
- Saltukname 36, 41, 42
- Sam 181, 182
- Sarı Abdullah Efendi 143
- Sava 17, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 56, 58, 63, 65, 83, 84, 85, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 94, 104, 112, 114, 131, 145, 163, 164, 172, 173, 187, 197, 231, 232, 248, 250, 251, 252, 257
- Scordisci 197
- Seadetname 55, 100, 111, 240
- Sedd-i İskender 49
- Sehi Bey 120
- Selanik 118
- Selim 42, 55, 66, 68, 69, 72, 73, 93, 118, 130, 234, 263
- Semendire 92, 102, 202, 248
- Seyyare 147
- Sırpalar 231
- Sigetvarname 45
- Sikender 80
- Singidunum 46
- Sirem 83, 88, 91, 92, 104, 122, 164, 173
- Slav 199
- Sofya 65, 83, 251
- Solakzade Tarihi 74
- Stephen Greenblatt 22
- Süheylî 210, 239

Süleymanname 89, 201	Üngürüs 41, 46, 53, 77, 84, 91, 92, 99,
Süleyman (peygamber) 162, 178,	115, 121, 130, 164, 173, 249, 252, 263
179, 180, 182, 183	
Süleyman Paşa 112	V
Şahi 97	Valentin Török 202
Şah İsmail 69	Viyana 48, 68, 91
Şam 168	
Şarlken 71, 75, 77, 212	W
Şayka 97, 219	Weisenburg 46
Şehname 182, 184, 185, 236	Witzenburg 46
Şemsüddin Sami 84	
Şihâb 150, 154	Y
	Yahya Kemal 38
T	Yavuz 56, 66, 93, 102, 111, 116, 118,
Tabakâtü'l-memâlik 230	131, 263
Tabip Ramazan 73, 115	Yemen 45
Tâcü't-tevarih 53	Yeni Tarihselcilik 19, 22, 24, 32
Tahmurs 182	Yusuf 15, 129, 242, 243
Tayyib Gökbilgin 66	Yürükkule 133, 134, 135
Teferrüç 143	
Tevarih-i Âl-i Osman 50, 77, 131	Z
Tophane-i Âmire 153, 192, 218	Zal 181
Tuna 17, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 58,	Zarbuzan 97
61, 62, 63, 65, 82, 88, 90, 91, 92, 93,	Zati 183, 234
94, 95, 102, 103, 104, 107, 112, 116,	Zemun (Zemuni, Zemin, Zemlin,
131, 132, 145, 148, 163, 164, 165,	Semlin) 76, 92, 93, 95, 104, 115,
172, 173, 187, 197, 207, 216, 231,	122, 164, 194, 230, 248, 249, 250
246, 248, 249, 251, 257, 258, 259	Zinkeisen 73, 77, 99, 130
Türkî-i Basit 120	Zuhâl 161
	Züleyha 123, 242, 243, 244
U-Ü	Zülkarneyn 204
Umman 185	

MAHREMİ'NİN BELGRAD FETHİNE KASİDESİ ya da KANUNİ METHİYESİ

Sosyal ve beşerî bilimlerde birbirleriyle kuvvetli bağları bulunan, bazen ortak metotları kullanan ve ait oldukları toplumun müşterek hafızasını meydana getirmek hususunda pek eski bir işbirliği kurmuş olan tarih ve edebiyat ilimleri, hele klâsik Türk edebiyatı söz konusu olduğunda daha çok yaklaşır. İnsan hissiyatının olduğu kadar insanlık tarihinin de aynaları olan sanatkarlar içinde şairlerin ayrı bir yeri vardır. Bazen tarihi bir olay, bir şairin kaleminde, tarih kitaplarının satırlarında rastlanmayacak detaylarla karşımıza çıkar. Toplumun farklı katmanlarında bulunan şairler, milletin ortak başarısı için benzer şeyleri yazarlar.

16. yüzyılın kendine özgü üslubuyla dikkati çeken şairi Mahremi, yaşadığı dönemin önemli tarihi olaylarına kayıtsız kalmamış ve bunları canlı tasvirlerle aktarmak hususunda büyük başarı kazanmıştır. Bu kitaba konu olan ve Belgrad'ın fethini, bir Kanuni methiyesi olarak sunan Mahremi, gerçekçi anlatımı ve yoğun tasvirleriyle dikkati çekmektedir. Belgrad'ın fethinin 500. yılı münasebetiyle onun fethi anlattığı kasidesinin şerhinden ibaret olan bu kitapta, kuşatmada bizzat bulunduğunu kuvvetle tahmin ettiğimiz bir şairin renkli ve öğretici anlatımını bulacak, edebi metinlerin tarihe ışık tuttuğu bir örnekle karşılaşacaksınız.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Çağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
Tel. - Faks: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

ISBN 978-625-7760-45-4

9 786257 760454